

*Лук'янчиков Олег Миколайович,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
та трудового права імені професора О.І. Процевського
Харківського національного педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди,
кандидат юридичних наук, доцент
e-mail: lukonik@gmail.com*

СИМУЛЯКР БАЗОВОГО ДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО СТАНДАРТУ.

У 1981 році побачила світ книга Жана Бодріяра «Симулякри і симуляція», в якій автор узагальнив свої погляди на постмодерністське суспільство. В цьому філософському трактаті, Ж. Бодріяр, висловив ідею про те, що суспільство живе в умовах гіперреальності, де кожне соціальне явище є симулякром. Особливістю останнього є те що він не відображає, не спотворює і не маскує реальність. Симулякр навіть не маскує відсутність реальності. Він взагалі не пов'язаний з реальністю. [1, с.12]. Сукупність симулякрів створює нову, похідну від них реальність – гіперреальність, в якій не існує нічого реального окрім симулякрів.

Читання зазначеної вище книги надихнуло на пошук правових симулякрів.

Оскільки Україна є соціальною державою і це – одна з основних її характеристик (про що свідчить закріплення такої в ст.1 Конституції України [2]), то саме з дослідження наявності правових симулякрів в цій сфері ми й розпочнемо.

Як соціальна держава, Україна встановлює державні соціальні стандарти [3]. «Базовим державним соціальним стандартом є прожитковий мінімум, встановлений законом, на основі якого визначаються державні соціальні гарантії та стандарти у сферах доходів населення, житлово-

комунального, побутового, соціально-культурного обслуговування, охорони здоров'я та освіти» [3].

Саме розкриттю категорії «прожитковий мінімум» в сенсі концепту «симулякр» і присвячено ці тези доповіді.

Для досягнення нашої мети, варто пам'ятати, що «Прожитковий мінімум - вартісна величина достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я набору продуктів харчування (далі - набір продуктів харчування), а також мінімального набору непродовольчих товарів (далі - набір непродовольчих товарів) та мінімального набору послуг (далі - набір послуг), необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості [4, ч.1 ст.1] А встановлюється він «Кабінетом Міністрів України і затверджується Верховною Радою України в законі про Державний бюджет України на відповідний рік» [4, ст.4].

Для того щоб прожитковий мінімум відповідав реальності, він повинен становити таку суму, за яку особа може придбати мінімальний набір товарів та послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості.

Чи відображає реальність прожитковий мінімум? Дивно, але на це питання є офіційна відповідь держави – ні.

Щомісяця, згідно із законом, Міністерство соціальної політики України здійснює розрахунки і оприлюднює фактичний розмір прожиткового мінімуму. Так, фактичний розмір прожиткового мінімуму у цінах лютого 2020 року у розрахунку на місяць на одну особу становив 3775 грн (з урахуванням суми обов'язкових платежів – 4 329 грн). Нагадаємо, що розмір прожиткового мінімуму, визначений ч.1 ст.27 ЗУ «Про Державний бюджет України на 2020» становить 2027 грн [5]. Цікавість цієї ситуації полягає в тому, що держава спочатку встановлює правила визначення розміру прожиткового мінімуму та порядок його визначення,

безпосередньо розмір прожиткового мінімуму, а потім повідомляє: прожитковий мінімум не є прожитковим мінімумом.

Тобто тієї суми коштів, яка визначена як прожитковий мінімум, не достатньо для купівлі того набору товарів та послуг, який було покладено в основу розрахунку розміру прожиткового мінімуму. Як так сталося – загадка, звідки з'явилася сума 2027 грн – тайна. Ну не може один і той же орган проводити розрахунки за одними й тими самими правилами, а результат отримати майже вдвічі більше.

А тепер подивимось на це поглядом Жана Бодріяра, який визначав такі фази існування образу (в контексті співвідношення образу та реальності):

- «він є відображенням глибокої реальності;
- він маскує і спотворює глибоку реальність;
- він маскує відсутність глибокої реальності;
- він позбавлений зв'язку з будь-якою реальністю: він є чистим симулякром самого себе» [1, с.12].

Отже, держава нас повідомила, що прожитковий мінімум, встановлений законом не є реальним прожитковим мінімумом. А відтак, можна зробити висновок, що прожитковий мінімум, як образ, вже не знаходиться на першій фазі еволюції образу, оскільки не відображає базову реальність.

Не знаходиться цей образ і на другій та третій фазах, тому що офіційно всі маски вже скинуто: держава визнає, що ані сама сума в 2027 грн, ані база для її підрахунку (про це – нижче) не відповідають правовій та економічній реальності.

І ми переходимо на четверту фазу, де образ, не має відношення до реальності і цей факт не приховується.

Проте цей симулякр формує нову, так би мовити, нереальну реальність. Так, нереальний розмір прожиткового мінімуму у сумі 2027 грн. стає для нас єдиною реальністю оскільки саме на підставі цієї суми розраховується заробітна плата, з ним пов'язаний розмір пенсії, допомоги по безробіттю, ставка єдиного податку, розмір штрафів і податкової пільги (згідно Податкового кодексу України), має він значення і для кваліфікації адміністративних та кримінальних правопорушень. Реальні суми (ті суми, що ми з вами сплачуємо, або отримуємо) заробітної плати, податків, штрафів тощо розраховуються на підставі категорії прожитковий мінімум, яка не наповнена реальним змістом.

Чи стають реальними категорії, які базуються на чомусь нереальному? Чи відповідають реаліям ті показники, що розраховані на підставі нереального прожиткового мінімуму? Не відповідають? Але ж в нас нема іншої правової та соціальної реальності ніж побудованої на нереальному прожитковому мінімумі. Саме такий стан Жан Бодріяр іменує гіперреальністю, в якій реальне базується на нереальному.

І на звершення, для тих, хто вважає, що реальний прожитковий мінімум для працездатної особи становить 3775 грн, зазначимо наступне.

Базою для розрахунку фактичного розміру прожиткового мінімуму є набори продуктів харчування, набори непродовольчих товарів та набори послуг для основних соціальних і демографічних груп населення затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 11.10.2016 № 780 [6]. Цікавий факт: зазначена постанова Кабінету Міністрів України була визнана протиправною та нечинною рішенням судів трьох інстанцій [7, 8, 9] і до вересня 2019 року, Міністерство соціальної політики України в своїх інформаційних повідомленнях щодо розрахунку фактичного розміру прожиткового мінімуму повідомляло про цей факт, а потім – перестало.

Отже, Міністерство соціальної політики України здійснює розрахунки на підставі нормативно-правового акту, який остаточно визнаний

протиправним та нечинним вже більше року. Ласкаво просимо до гіперреальності.

Список використаних джерел:

1. Бодрійяр Ж. Симулякри і симуляція. Пер. з фр. В. Ховхун. К.: Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2004. 230 с. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/17614.html>.
2. Конституція України: Закон від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.
3. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон від 5 жовтня 2000 року № 2017-III. База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14>.
4. Про прожитковий мінімум 15 липня 1999 року: Закон від № 966-XIV. База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-14>.
5. Про Державний бюджет України на 2020 рік: Закон від 14 листопада 2019 року № 294-IX. База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-IX>.
6. Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.10.2016 № 780. База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/780-2016-%D0%BF>.
7. Рішення Окружного адміністративного суду м. Києва від 25.04.2018 у справі № 826/3639/17 URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73996223>.
8. Постанова Київського апеляційного адміністративного суду від 10.07.2018 у справі № 826/3639/17 URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/75300650>.
9. Постанова Верховного Суду від 20.12.2018 у справі № 826/3639/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78771044>.